

PARTIKULÄR TILLIT – LITA PÅ MÄNNISKOR I OMRÅDET DÄR MAN BOR

SÖREN HOLMBERG OCH BO ROTHSTEIN

Sammanfattning

Svenskar litar mer på människor där man bor än på människor i allmänhet. Inget udda i det. Så ser det ut även i andra länder. Hypotesen för det här kapitlet är att partikulär grannskapstillit är en kausal faktor bakom generell mellanmännisklig tillit. Sverige är ett höglitarland både när det gäller generell och partikulär tillit. Men det finns grupper med klart lägre tillit. Dessa tenderar att vara mer välfärdspolitiskt utsatta grupper som exempelvis arbetslösa, personer med sjuk-/aktivitetsersättning, invandrare och personer med sämre hälsa. Politiskt utmärker sig anhängare till Sverigedemokraterna med en klart lägre andel höglitare än andra partiers väljare. Det är inte positivt. Hög tillit är ett smörjmedel i ett samhälle. Misstro är ett bromsande grus.

Om det finns någon grundläggande sanning när det gäller tillit är det att alla former av tillit är positivt för individen såväl som för samhället. Att kunna lita på – och uppfatta att man kan lita på – sig själv, på sin familj, på grannar, på vänner, på arbetskamrater, på människor i grannskapet, på sina landsmän, på människor i allmänhet, gynnar den enskilda människan likväldigt som det samhälle hon lever i (Uslaner, 2002, 2018; Rothstein & Uslaner, 2005). Med en hög tillit blir det mesta bättre människor emellan. Beslut fattas smidigare, mer effektivt och snabbare. Det beror på att tillit är ett smörjmedel som sänker alla transaktionskostnader i ett samhälle. Det kan naturligtvis röra sig om ekonomiska utbyten men också professionella, sociala och emotionella relationer. Dessutom är tillit bra för hälsan och gör människor lyckligare (Barefoot m fl, 1998; Tokuda m fl, 2010).

Samhällsvetenskaplig forskning har mest studerat den generella mellanmänniskliga tilliten – att lita eller inte lita på människor i allmänhet, utan några preciseringar. Sjävtillit (självförtroende) eller olika former av partikulär tillit (för familj, grannskap, egna sociala gruppen) är inte *terra incognita*¹, men sämre beforskat än generell tillit (Holmberg & Rothstein, 2017). Att det är så är måhända inte förvånande. Det går att hävda att generell mellanmännisklig tillit både teoretiskt och normativt är ett viktigare samhällsfenomen än olika former av partikulär tillit. Det ideala goda samhället bygger på att människor litar på varandra, även på människor man inte känner eller är i närheten av. Tillit till människor i allmänhet är det centrala, mer så än tillit till olika mer preciserade grupper av människor. Men naturligtvis är inte delarna, det partikulära, ointressant. Finns inte tilliten i det lilla, till det nära

lokala, är det svårt att tro att ett samhälle kan fungera väl. En klassisk samhällsvetenskaplig studie om detta problem är Edward Banfields *The Moral Basis of a Backward Society* från 1958. Boken beskriver en synnerligen pittoresk men också urfattig by i södra Italien vid namn Chiaromonte. Banfield förklarade fattigdomen och bristen på framsteg med att byns invånare var uppfostrade till att enbart lita på medlemmarna av den egna familjen och djupt misstro alla sina grannar i den lilla byn som hade drygt tretusen innevånare. Avundsjuka, misstro, uppfattningen att de som varit lite mer framgångsrika blivit det genom mygel och korruption samt lånvariga familjefejder präglade starkt byn. Detta gjorde att man inte kunde komma överens om att gemensamt ordna saker som skulle gagna alla, som till exempel en fungerande skola till barnen, grundläggande infrastruktur (vatten, vägar, elektricitet) eller sjukvård. Bristen på tillit i det lokala var grunden till byns misär enligt Banfield. Från denna klassiska studie kan vi dra slutsatsen att vad gäller tillit finns det starka hypoteser om att partikulär tillit lägger grunden för generell tillit. Därmed blir olika former av partikulär tillit av stort empiriskt intresse (Newton & Zmerli, 2011). Finns ett samband med generell tillit, hur starkt är det, håller det för kontroller och i experiment, och vilka olika former av partikulär tillit är mest avgörande?

Frågorna är stora – närmast lätt ominösa – och mycket resurskrävande om man vill nå fram till god evidensbaserad kunskap. Vårt bidrag kommer att vara begränsat. Vi fokuserar enbart på Sverige och på en viss form av partikulär tillit, den till människor i det område där man bor. Men vi kan bygga våra analyser på ett mycket rikt undersökningsmaterial. Data om svenska folkets såväl generella som partikulära tillit har årligen samlats in av SOM-institutet sedan 2007. Vi kan studera sambandet mellan generell och partikulär tillit, hur tilliten förändrats över tid och hur den ser ut i olika sociala och politiska grupper.

Vår övergripande frågeställning har en normativ karaktär. I det bästa av alla samhällen skall människor uppfatta att de flesta andra människor som regel är att lita på. Och det oavsett om man känner varandra eller inte. Idealt skall tilliten till okända främmande personer vara lika stor som tilliten till personer i ens grannskap. Generell och partikulär tillit skall vara lika stor. Och båda slagen av tillit skall vara stor och jämnt spridd i alla olika samhällsgrupper. Frågan är hur långt ifrån detta önskade idealtillstånd som dagens svenska samhälle befinner sig. Att Sverige inte hundraprocentigt når upp till målet kan vi utgå ifrån. Att tillit till människor i området där man bor i de flesta fall/alltid är större än tillit till människor i allmänhet är en given hypotes. Den mer konkreta fråga är hur stora skillnaderna är. Och hur mönstren ser ut i olika grupper. Det idealt önskade resultatet är små skillnader mellan generell och partikulär tillit. Och därtill små skillnader mellan olika samhällsgrupper.

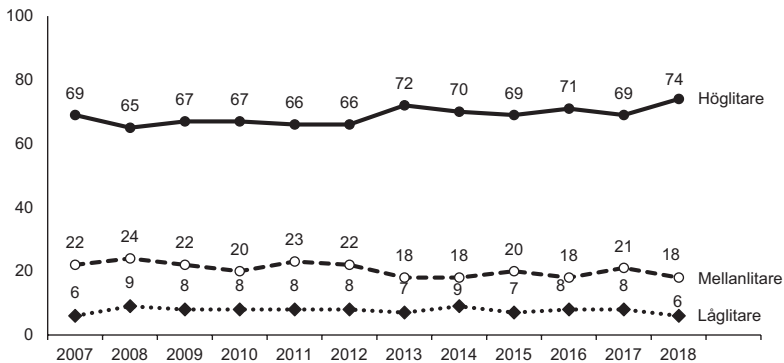
Hög grannskapstillit i Sverige

Med tanke på att generell mellanmännisklig tillit är på världsrekordhöjd i Sverige är det inte förvånande att även tilliten till människor där man bor – grannskapstillit – också är hög. I SOM-undersökningarna mäts den generella liksom den partikulära tilliten på en elvgradig skala mellan 0 (går *inte* att lita på) och 10 (går att lita på). När det gäller generell tillit specificeras ”lita på människor i allmänhet” i enkätfrågan. I frågan om partikulär tillit formuleras istället ”lita på människor i det område där Du bor”. I enlighet med en pedagogisk klassificering som Bo Rothstein lanserade 1997 delar vi in de svarande i tre grupper både när det gäller generell och partikulär tillit: Höglitare (markerar 7–10 på svarsskalorna), Mellanlitare (4–6) och Låglitare (0–3).

En klar majoritet svenskar har hela tiden i SOM-institutets mätningar tillbaka till 2007 haft en hög tillit till människor i området där de bor. Andelen höglitare när det gäller grannskapstillit har alla år hållit sig kring 70 procent. I första mätningen 2007 var andelen 69 procent, liksom den var i undersökningen 2017. I den senaste mätningen år 2018 registreras en rekordhög andel höglitare – hela 74 procent. Det tidigare rekordet är från 2013 med 72 procent.²

De något mer försiktiga mellanlitarna är klart färre med andelar kring 20 procent. Resultatet år 2018 är 18 procent. Minst vanliga är de närmast misstroende låglitarna. De har sedan 2007 omfattat strax under 10 procent av de svarande. I den nationella SOM-undersökningen 2018 är de dock enbart 6 procent (figur 1).

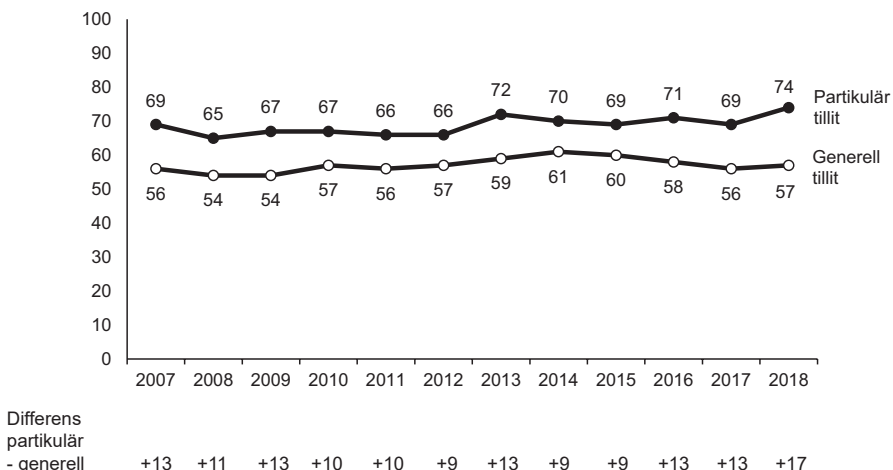
Figur 1 Partikulär mellanmännisklig tillit, 2007–2018 (procent)

Kommentar: Frågan löd "Enligt din mening, i vilken utsträckning går det att lita på människor i det område där du bor". Svarsskalan är elvgradig och går mellan 0 "Det går inte att lita på människor i allmänhet" och 10 "Det går att lita på människor i allmänhet". Svarande som angett något av alternativen mellan 0–3 klassificeras som låglitare, 4–6 som mellanlitare och 7–10 som höglitare. I basen för beräkningen ingår även personer som har valt att inte besvara frågan. Antal svarspersoner per år, från 2007 till 2018, är 1 769, 1 661, 4 926, 5 007, 4 720, 1 543, 1 625, 1 731, 3 175, 3 216, 5 366 samt 1 824.

Källa: Den nationella SOM-undersökningen 2007–2018.

Figur 2 Andel höglitare: partikulär och generell mellanmänsklig tillit (procent)

Kommentar: Frågan löd 'Enligt din mening, i vilken utsträckning går det att lita på människor i allmänhet'. Svarsskalan är elvgradig och går mellan 0 'Det går inte att lita på människor i allmänhet' och 10 'Det går att lita på människor i allmänhet'. Svarande som angett något av alternativen 0–3 klassificeras som låglitare, 4–6 som mellanlitare och 7–10 som höglitare. I basen för beräkningen ingår även personer som har valt att inte besvara frågan. Antal svarspersoner per år, från 2007 till 2018, är 1 769, 1 661, 4 926, 5 007, 4 720, 1 543, 1 625, 1731, 3 175, 3 216, 5 366 samt 1 824.

Källa: Den nationella SOM-undersökningen 2007–2018.

Likt resultaten för generell tillit är den partikulära tilliten i allt väsentligt mycket stabil över tid (se figur 2). Och som förväntat är andelen partikulära höglitare större än andelen generella höglitare. Svensken litar något mer på närboende än på människor i allmänhet. Skillnaden i andel höglitare när det gäller partikulär tillit jämfört med generell tillit är mellan +9 till +13 procentenheter högre för den partikulära tilliten åren 2007 till 2017. I mätningen 2018 kan vi notera en extra stor differens med 74 procent partikulära höglitare mot 57 procent generella höglitare – en skillnad på +17 procentenheter.

Tidigare forsknings spekulation/hypotes att partikulär tillit är en byggsten – en orsaksfaktor – bakom generell tillit kan varken bekräftas eller avvisas utifrån de data vi har tillgång till. Men hypotesen om ett orsakssamband motsägs inte av resultaten från SOM-undersökningarna. Korrelationer mellan svenskers generella och partikulära tillit håller sig kring höga +0,70 till +0,75 i alla studierna. Korrelation belägger inte kausalitet - orsakspilen kan dras från det partikulära till det generella men också från det generella till det partikulära. Vad våra resultat i vilket fall demonstrerar är att tillit i det lilla hänger nära samman med tillit i det stora.

Grannskapstillit i olika sociala och politiska grupper

Den mycket idealistiska förhoppningen om små skillnader i partikulär grannskapstillit mellan olika samhällsgrupper är *inte* uppfylld i Sverige. Den viktiga könsfaktorn uppvisar visserligen inga större differenser i tillit. Kvinnor och män har i allt väsentligt samma grad av tillit till människor i det område där de bor. Men för flera andra sociala grupper kan vi iaktta klart större skillnader i grannskapstillit. Unga (16–29 år) skiljer ut sig med lägre tillit, liksom lågutbildade och arbetare. I dessa grupper är andelen höglitare kring 55–60 procent jämfört med cirka 70 procent bland svenskar i allmänhet. I några andra sociala grupper är grannskapstilliten ännu lägre. Det gäller i grupper med sociala och ekonomiska problem och därför extra beroende av välfärdssamhället. Fyra exempel är arbetslösa, invandrare från länder utanför Europa, människor med dålig hälsa (självs kattad) och personer med sjuk-/aktivitetsersättning. Här är andelen höglitare endast cirka 50 procent (se tabell 1).

Det resultatet kan tydliggöras om vi jämför med vilka tillitsnivåer som återfinns i de sociala grupper där man har högst tilltro till sitt grannskap. Här finner vi högre tjänstemän med en andel höglitare på cirka 80 procent, universitetsutbildade med strax under 80 procent och personer med en god hälsa med också en andel höglitare kring 80 procent. Klassamhället avspeglar sig i grannskapstilliten. Liksom välbefinnande. Högre klasser har högre tillit till sina grannar. Friska litar mer på människor där de bor än sjuka. Personer som är nöjda med sina liv är mycket oftare höglitare jämfört med personer som är mindre nöjda.³ Det är lättare att trivas med sitt liv om man kan lita på människor där man bor.

De förhållandevis stora skillnaderna i grannskapstillit mellan olika sociala grupper är inte ett bra resultat för landet Sverige. Den genomsnittligt höga tilliten döljer inte oskyldiga skillnader i tilltro mellan olika samhällsgrupper, där några socialt svagare grupper sticker ut med klart lägre tillit.

Resultat från SOM-institutets nationella undersökningar omfattar inte bra detaljerad information om var de svarande bor. På det området är underlaget från SOM-institutets lokala undersökningar i Göteborg klart bättre. I SOM-undersökningen i Göteborg kan vi mer precist urskilja var i staden de svarande bor. Och den informationen är mycket avslöjande för vilken grad av grannskapstillit människor har. Den sociala omständighet som är tydligast kopplad till graden av grannskapstillit är i vilken typ av grannskap man bor (Martinsson & Tipple, 2018). Människor som bor i resurssvaga områden har en klart lägre tillit till sina grannar än människor som bor i resursstarka områden. I övre medelklassområden som Örgryte och Hovås är grannskapstilliten klart högre än i områden som Biskopsgården och Norra Angered, med många invandrare från olika delar av världen och med fler människor som lever under sämre sociala och ekonomiska villkor.

Det vanliga totalt sett och i så gott som alla olika samhällsgrupper är att den partikulära grannskapstilliten är högre än den generella mellanmänniskliga tilliten. Det är lättare att lita på närboende än på okända fjärrboende. I SOM-institutets lokala

Tabell 1 Partikulär tillit: andel höglitare i olika sociala grupper, 2007–2018 (procent)

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Samtliga	69	65	67	67	66	66	72	70	69	71	69	74
KÖN												
Kvinnor	68	66	67	66	66	66	72	71	71	71	69	76
Män	71	65	67	69	65	67	72	70	68	71	69	71
ÅLDER												
16–29 år	58	51	54	57	48	46	58	56	52	60	57	57
30–49 år	71	71	70	69	68	70	74	71	68	69	69	74
50–64 år	73	70	70	72	69	72	73	73	75	77	72	78
65–85 år	72	64	70	67	70	68	76	75	75	73	73	77
UTBILDNINGSNIVÅ												
Lågutbildade	66	59	61	60	61	61	64	64	65	65	59	68
Mellan	70	63	65	66	63	65	70	70	65	67	67	71
Högutbildade	73	76	77	76	74	75	81	77	77	78	77	83
SUBJEKTIV KLASS												
Arbetarhem	-	-	60	60	58	57	63	64	60	61	59	66
Tjänstemannahem	-	-	76	76	73	77	82	77	78	79	80	83
Högre Tjänstemannahem	-	-	77	80	76	83	84	86	82	81	84	84
Företagarhem	-	-	69	72	71	70	80	77	74	78	70	76
BOENDE												
Landsbygd	76	71	74	72	72	69	77	77	75	78	77	83
Tätort	70	66	68	67	67	73	72	73	73	72	70	74
Stad	69	66	67	69	65	66	74	70	68	71	69	73
Storstad	66	61	63	62	61	63	69	67	67	66	66	71
BAKGRUND												
Uppväxt i Sverige	71	68	70	70	68	69	76	73	72	75	72	76
Uppväxt i Norden	72	63	62	62	58	65	63	72	70	67	67	74
Uppväxt i Europa	60	49	48	53	55	57	53	54	54	53	52	60
Uppväxt utanför Europa	45	41	38	47	37	40	49	52	44	50	53	58
SYSSELSÄTTNING												
Förvärvsarbete	75	72	73	73	70	73	78	75	73	75	74	78
Arbetslös	57	49	51	50	43	38	44	55	50	48	46	47
Sjuk-/aktivitetsersättning	49	44	55	54	39	57	54	52	61	51	46	48
SJÄLVSKATTAD HÄLSA												
Dålig hälsa	48	45	43	45	41	51	51	43	46	46	51	52
Mellan	68	64	67	68	65	66	74	72	72	71	69	73
Bra hälsa	79	77	77	78	78	76	81	81	81	81	78	83

Kommentar: Frågan löd 'Enligt din mening, i vilken utsträckning går det att lita på människor i det område där du bor'. Svarsskalan är elvgradig och går mellan 0 'Det går inte att lita på människor i allmänhet' och 10 'Det går att lita på människor i allmänhet'. Svarande som angett något av alternativen 0–3 klassificeras som låglitare, 4–6 som mellanlitare och 7–10 som höglitare. Vid beräkningen av andelen höglitare ingår även de respondenter som inte har besvarat frågan (ca 2–4 procent genom åren). Frågan om självskattad hälsa är besvarad på en skala mellan 0–10, där 0–3 klassificeras som dålig hälsa, 4–6 som mellanhälsa och 7–10 som bra hälsa. Totalt antal svarspersoner per år, från 2007 till 2018, är 1 769, 1 661, 4 926, 5 007, 4 720, 1 543, 1 625, 1 731, 3 175, 3 216, 5 366 samt 1 824.

Källa: Den nationella SOM-undersökningen 2007–2018.

undersökning i Göteborg hittar vi dock några undantag. Det gäller tilliten i resurs-svaga bostadsområden, speciellt i Biskopsgården och Centrala Tynnered. Här visar 2017 års SOM-undersökning i Göteborg att den genomsnittliga grannskapstilliten är *lägre* än den generella mellanmännsliga tilliten (Martinsson & Tipple, 2018). I dessa områden litar man mindre på närboende än på människor i allmänhet. Ett mycket negativt och illavarslande resultat. Ett välordnat integrerat lokalsamhälle är svårt att bygga och få att fungera om människor inte litar på varandra där de bor.

Grannskapstillit har i de flesta fall inget påtagligt samband med politiska grupp-tillhörigheter. Andelen partikulära höglitare är exempelvis ungefär lika hög bland personer ideologiskt till vänster som till höger. Dock bland personer mot mitten av vänster-högskalan, utan någon klar ideologisk preferens, är tilliten något lägre. De politiska partiernas väljargrupper uppvisar ävenledes mycket likartade nivåer på grannskapstilliten – med ett tydligt undantag. Sverigedemokraternas sympatisörer hyser en klart lägre tillit till människor i de områden där de bor. Andelen höglitare bland SD-anhängare har under senare år hållit sig kring 55–60 procent mot 75–80 procent för övriga partiets sympatisörer. Närskådas siffrorna kan man se att andelen höglitare vanligen är något lite högre bland borgerliga väljare än bland väljare som stödjer de rödgröna partierna (se tabell 2).

Sverigedemokraternas sympatisörer skiljer alltså ut sig med en klart lägre grad av grannskapstillit. Men det gör också två andra politiska grupper – personer utan någon bestämd partipreferens och de som sympatiserar med ”övriga partier”. I båda fallen är andelen höglitare ungefär som Sverigedemokraternas kring 55–60 procent.⁴ Politiskt sett är alltså grannskapstilliten i Sverige som lägst bland människor utanför det etablerade politiska systemet och bland personer som stödjer ett anti-etablissemangsparti som Sverigedemokraterna. Sammantaget utgör dessa grupper inte längre en försumbar minoritet i Sverige. De omfattar idag upp emot en tredjedel av den vuxna befolkningen.

Normativt sett vill vi naturligtvis inte se en försvagning av den partikulära grannskapstilliten över tid; inte totalt och inte i olika social eller politiska grupper. Tilliten skall som bäst vara hög och stabil över hela samhället. När det gäller den generella mellanmännsliga tilliten i Sverige har vi kunnat spåra en viss nedgång i några socialt utsatta grupper, som bland människor med sämre hälsa, bland arbetslösa och bland personer med sjuk-/aktivitetsersättning (Holmberg & Rothstein, 2018). En motsvarande svag nedgång över tid kan också noteras för arbetslösa när det gäller grannskapstillit. För personer med dålig hälsa eller för personer med sjuk-/aktivitetsersättning finner vi dock inte någon minskning i grannskapstilliten över tid (se tabell 1).

Överlag är alla förändringar i grannskapstillit mellan 2007/2008 och 2016/2017 förhållandevis små och inte minskande i nästan alla sociala grupper.⁵ Med ett visst undantag för arbetslösa där andelen höglitare minskar med -6 procentenheter från låga 53 procent till ännu lägre 47 procent, och gruppen uppväxta utanför Europa där andelen höglitare ökar med +9 procentenheter från låga 43 procent till fortsatt låga 52 procent.

Tabell 2 Partikulär tillit: andel höglitare i olika politiska grupperingar, 2007–2018 (procent)

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Samtliga	69	65	67	67	66	66	72	70	69	71	69	74
VÄNSTER-HÖGER-PLACERING												
Klart till vänster	69	66	66	67	67	72	70	72	69	73	75	76
Något till vänster	72	70	72	70	66	68	75	71	73	74	73	78
Varken eller	61	59	60	59	58	57	63	62	62	63	62	66
Något till höger	76	71	74	74	73	77	81	79	78	78	76	79
Klart till höger	75	72	71	70	71	72	75	73	69	76	68	72
PARTISYMPATI												
V	68	56	67	69	67	66	77	68	63	70	75	74
S	68	65	65	64	63	64	68	70	71	71	72	75
MP	69	74	74	70	68	71	79	71	72	70	73	85
C	77	73	77	73	80	80	78	81	83	82	82	82
L	75	71	76	75	71	78	84	83	83	83	81	84
KD	69	69	71	68	73	76	76	82	76	85	71	83
M	74	72	73	74	72	74	78	78	76	77	72	78
SD	47	41	47	49	48	51	52	53	54	59	56	58
FI	-	-	78	71	62	-	-	71	66	82	68	62
Övriga partier	57	68	56	54	57	56	64	56	58	78	44	65
Inget parti	62	49	53	47	44	47	61	54	59	59	55	48

Kommentar: Frågan löd 'Enligt din mening, i vilken utsträckning går det att lita på människor i det område där du bor'. Svarsskalan är elvgradig och går mellan 0 'Det går inte att lita på människor i allmänhet' och 10 'Det går att lita på människor i allmänhet'. Svarande som angett något av alternativen 0–3 klassificeras som låglitare, 4–6 som mellanlitare och 7–10 som höglitare. Vid beräkningen av andelen höglitare ingår även de respondenter som inte har besvarat frågan (varierar mellan 2–4 procent genom åren). Det svarandes vänster-högerposition bygger på en självklassificeringsfråga. Partisympati avser vilket parti respondenten uppgav sig tycka bäst om vid undersökningstillfället. Totalt antal svarspersoner per år, från 2007 till 2018, är 1 769, 1 661, 4 926, 5 007, 4 720, 1 543, 1 625, 1731, 3 175, 3 216, 5 366 samt 1 824.

Källa: Den nationella SOM-undersökningen 2007–2018.

Förändringarna i grannskapstillit över tid är större för några av de politiska grupperna. Ideologiskt har personer med klar vänsterorientering fått en något förstärkt grannskapstillit medan personer med klar högerlutning blivit något mindre tillitsfulla (se tabell 2). När det gäller partiernas väljargrupper är den mest påtagliga förändringen att dagens många fler sverigedemokrater omfattar klart fler höglitare än gårdagens mycket färre sverigedemokrater. Åren 2006/2007 var andelen sverigedemokrater som litade på sina grannar cirka 45 procent. Tio år senare åren 2016/2017 är motsvarande andel 58 procent. Det är en positiv utveckling. Sverigedemokraternas anhängare avviker mindre idag från det vanliga i Sverige när det gäller att lita på människor i det område där man bor. En motsvarande parallell utveckling kan iaktas när det gäller SD-väljares generella mellanmänniskliga tillit. Den har också ökat under senare år (Holmberg & Rothstein, 2018). När partiet

vuxit har nya väljare tillkommit som inte är lika misstroende mot människor, i allmänhet eller mot grannboende, som den gamla mindre kärnan av SD-väljare var. Det är en bra utveckling för Sverigedemokraterna och för Sverige. En misstrohärd har börjat luckras upp.

Svensk grannskapstillit

Den hittills mycket begränsade forskningen kring partikulär tillit – att lita på människor där man bor – har tenderat visa på ett tydligt samband med generell mellanmänsklig tillit. Men med den systematiska skillnaden att den partikulära grannskapstilliten är mer utbredd i nästan alla samhällsgrupper än den generella tilliten. Vi litar mer på människor vi känner än på mer anonyma människor vi inte känner. Hypotesen är att partikulär tillit är en avgörande kausal byggsten bakom generell tillit. Våra svenska resultat byggda på de nationella SOM-undersökningarna under åren 2007–2018 motsäger inte denna bild.

Den partikulära grannskapstilliten i Sverige är jämfört med den generella mellanmänskliga tilliten högre i alla sociala och politiska grupper. Endast ett mindre, men talande, undantag har vi funnit. I några resurssvaga stadsdelar i Göteborg med många invandrare och många personer med svåra sociala och ekonomiska omständigheter visar sig den partikulära tilliten till grannskapet vara lägre än den generella tilliten till människor i allmänhet.

Likt den generella tilliten är den partikulära tilliten hög och mycket stabil över tid i Sverige. Någon tendens till nedgång kan inte iaktas. Men grupper med klart lägre nivåer av partikulär tillit finns. Och de grupper med relativt sett något lägre nivåer på den partikulära tilliten tenderar att vara desamma som har lägre grader av generell tillit. Bland personer med genomsnittligt något lägre grad av partikulär grannskapstillit återfinns unga, lågutbildade, arbetare, storstadsbor, invandrare, arbetslösa, personer med sjuk-/aktivitetsersättning och personer med en sämre hälsa. Flera av dess grupper utmärks av utsatthet och beroende av välfärdssamhället.

Alarmism är inte påkallad. Sverige är ett höglitarland både när det gäller generell mellanmänsklig tillit och partikulär grannskapstillit. Men kristallen har smärre sprickor. Speciellt värt att uppmärksamma här är att en politisk gruppering uppvisar en klart lägre andel både generella och partikulära höglitare än genomsnittet. Det gäller anhängare till Sverigedemokraterna. Fortfarande en minoritet, men inte längre en försumbar minoritet. Det är inte positivt för höglitarlandet Sverige att en så stor och sammanhållen minoritet som SD-väljare tenderar att vara klart mindre tillitsfulla än andra svenskar när det gäller att i allmänhet lita på andra människor eller lita på människor där man bor. Tillit är ett positivt smörjmedel i ett samhälle. Misstro är ett bromsande negativt grus.

Noter

- ¹ Latinsk fras som ordagrant betyder ”okänt land”.
- ² Den höga andelen 2018 skall tolkas med viss försiktighet. Slumpen kan ha spelat in. Differensen mellan andelen höglitare när det gäller partikulär och generell tillit har tidigare år varit mellan +9 till +13 procentenheter. I mätningen 2018 är den extra stor, +17 procentenheter (se figur 2).
- ³ I den nationella SOM-undersökningen 2018 är andelen partikulära höglitare följande i grupper med olika nöjdhet med det liv de lever: Mycket nöjda 84 procent höglitare; ganska nöjda 73 procent; inte särskilt nöjda 43 procent och inte alls nöjda 47 procent.
- ⁴ Observera att antalet svarande i gruppen ”övriga partier” är få, vilket innebär att slumpvariationen kan vara stor.
- ⁵ Andelen höglitare är exceptionellt hög i den nationella SOM-undersökningen 2018 (74 procent). Tidsjämförelse görs därför mellan åren 2007/08 sammanslaget och åren 2016/17 sammanslaget.

Referenser

- Banfield, Edward C. (1958). *The Moral Basis of a Backward Society*. New York: The Free Press.
- Barefoot, John C., Maynard, Kimberly E., Beckham, Jean C., Brummet, Beverly H., Hooker, Karen, Siegler, Ilene C. (1998). Trust, Health, and Longevity. *Journal of Behavioral Medicine* 22(6), 517–526.
- Holmberg, Sören & Rothstein, Bo (2017). Utan självförtroende dåligt förtroende för andra. I Ulrika Andersson, Jonas Ohlsson, Henrik Oscarsson & Maria Oskarson (red) *Larmar och gör sig till*. Göteborg: SOM-institutet vid Göteborgs universitet.
- Holmberg, Sören & Rothstein, Bo (2018). Misstroendets lokalisering i höglitarlandet Sverige. I Ulrika Andersson, Anders Carlander, Elina Lindgren & Maria Oskarson (red) *Sprickor i fasaden*. Göteborg: SOM-institutet vid Göteborgs universitet.
- Martinsson, Johan & Tipple, Frida (2018). *SOM-undersökningen i Göteborg*. SOM-rapport 2018:30. Göteborg: SOM-institutet vid Göteborgs universitet.
- Newton, Ken & Zmerli, Sonja (2011). Three Forms of Trust and Their Associations. *European Political Science Review* 3, 169–200.
- Rothstein, Bo & Uslaner, Eric M. (2005). All for All. Equality, Corruption and Social Trust. *World Politics* 58(3), 41–73.
- Tokuda, Yasaharu, Fujii, Seiji & Inoguchi, Takashi (2010). Individual and country-Level Effects of Social Trust and Happiness: The Asian Barometer Survey. *Journal of Applied Social Psychology* 40, 2574–2593.
- Uslaner, Eric M. (2002). *The Moral Foundations of Trust*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Uslaner, Eric M. (2018, red). *The Oxford Handbook on Social and Political Trust*. Oxford: Oxford University Press.